

בבא בתרא קסט

עניין: לתקוני שדרתיך ולא לעוותי

תנחומא תשא לג

וְחִנֵּיתִי אֶת אֲשֶׁר אֶחָן וְרַחֲמֵתִי אֶת אֲשֶׁר אֶרְחֵם (לג יט). בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִרְאָה לוֹ כָּל אוֹצְרוֹת שֶׁל מִתֵּן שְׂכָרָן שֶׁל צְדִיקִים, שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מַעֲשָׁיו, וְהוּא שׂוֹאֵל הָאוֹצֵר הַזֶּה שֶׁל מִי הוּא, וְהוּא אוֹמֵר שֶׁל בְּעָלֵי תוֹרָה. וְהָאוֹצֵר הַזֶּה שֶׁל מִי הוּא, שֶׁל מְכַבְּדֵיהֶם. הוּא מִרְאָה לוֹ אוֹצֵר גְּדוֹל מִכֵּלָם, וְהִיא אוֹמֵר רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הָאוֹצֵר הַגְּדוֹל הַזֶּה שֶׁל מִי, אָמַר לוֹ מִי שִׁישׁ לוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים, אֲנִי נֹתֵן לוֹ מְשָׁכָרוֹ; וּמִי שֶׁאֵין לוֹ, חֲנָם אֲנִי עוֹשֶׂה, וְנֹתֵן לוֹ מִזֶּה, שְׁנֵאֲמַר וְחִנֵּיתִי אֶת אֲשֶׁר אֶחָן, לְמִי שֶׁאֲנִי מִבְּקֵשׁ לְחֹן. וְרַחֲמֵתִי אֶת אֲשֶׁר אֶרְחֵם, לְמִי שֶׁאֲנִי מִבְּקֵשׁ לְרַחֵם.

חובות הלבבות שער הכניעה פ"ז

היה הדבר [הרע] המיוחס אליו שקר, יאמר למספר, אחי, אין זה מן התימה שהצילני הקב"ה מלעשות מה שאתה מייחס לי כנגד רוב הטובות אשר גמלני. אלא התימה הוא שהסתיר עלי דברים שהם יותר גרועים ומתועבים הרבה יותר מן הדברים שספרת עלי. קצר אחי, וחמול על זכויותיך שלא ילכו ממך מבלי שתרגיש. וכבר אמרו על אחד מאנשי המעלה, שאם היה מוזכר בגנאי, כשהגיע אליו הדבר, שלח למדבר עליו רע סל מחמדת ארצו וכתב אליו, הגיעה אלי אחי, השמועה, שאתה הענקת לי מנחה מזכויותיך, וראיתי לגמול לך טובה על כך בזה. וכבר אמר אחד מן החסידים, הרבה בני אדם יבואו ליום החשבון, וכשיציגו בפניהם מעשיהם ימצאו בספר זכויותיהם זכויות שלא עשו אותם, ויאמרו עליהם אין אנו מכירים אותם. ויאמר להם, עשו אותם הללו שדיברו בכם וסיפרו בגנותכם. וכן כשיחסרו זכויות מספר זכויותיהם של המדברים בגנותם ישאלו עליהם באותה שעה, ויאמרו להם, נשמטו מכם בשעה שדברתם בגנותם של פלוני ופלוני, וכן יש מהם כשימצאו בספר חובותיהם חובות שלא עשו וכשיאמרו לא עשינו אותם ייאמר להם, נוספו עליכם בגלל פלוני ופלוני שדברתם בו. כמ' ש: והשב לשכנינו שבעתים אל חיקם חרפתם

ערבי נחל פרשת שופטים

מאמר ג' במדרש [תנחומא תשא כז, א] כשעלה משה רבינו ע"ה למרום הראהו הקב"ה אוצרות של שכר ושאלו משה רבינו ע"ה וא"ל הללו לבעלי מצוה זו והללו לבעלי מצוה זו וכן כולם, אח"כ הראהו אוצר אחד גדול ושאלו זה למי א"ל מי שיש לו משלו אני נותן לו מאוצרות הראשונים ומי שאין לו משלו אני נותן לו מאוצר זה הגדול שהוא אוצר של מתנת חנם ע"כ. והוא תמוה לרבים, דודאי הקב"ה אינו וותרן ומי שטרח בערב שבת יאכל בשבת [עבודה זרה ג.] ואי כפשטות מדרש זה אם כן שוא עמלו עושי מצות, שעיי"ז מפסידין התענוג הרב הזה מהאוצר הגדול מכל האוצרות.

בדרך פשוט קרוב להלציי אמרתי, דהנה

רוב בני אדם אין מקיימין מצוה כראוי בכל פרטיה ותנאיה, ולכן שכרה קטן כי אין המצוה בשלימות ומלאה חסרונות, ויצויר שיהיה לאדם מצוה בשלימות עפ"י מ"ש בחובות הלבבות [שער הכניעה פ"ז] לפעמים יאמרו לאדם בעולם הבא מצוה שעשה ויאמר שלא עשה מעולם, וישיבו לו עשה מי שסיפר בגנותך וכן בעבירה ע"ש. נמצא המצוה שעשה זה המספר בגנות הוא כשליח לזה, ושלוחו של אדם כמותו, וקי"ל [כתובות פ"ה.] בשליח דמצי משלח למימר לתקוני שדתיך לא לעוותי, נמצא החסרונות של המצוה נשארים על זה המספר בגנות, והמצוה נשארה נקיה וזכה ביד זה, ואז שכר מצוה זו גדול, לזה אמר מי שיש לו משלו, רצה לומר שאין לו רק מצות שעשה הוא בעצמו, משא"כ מי שאין לו משלו, ר"ל שהביא מצות אחרים, כי היה מהנעלבים ואינם עולבים, שכר מצוה זו גדול וק"ל].